

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

Naš program

Errico Malatesta

Errico Malatesta

Naš program

1899.

La Questione Sociale (Paterson) 5, nova serija, br. 1-4 (9., 16., 23. i
30. rujna 1899.)

Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni
demokrati ni diktatori*. Odabrani spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb
2022.

anarhisticka-biblioteka.net

1899.

Sadržaj

Imamo novosti	5
<i>Putovi i sredstva</i>	7
<i>Ekonomska borba</i>	13
<i>Politička borba – Revolucionarna akcija</i>	16
<i>Rekapitulacija</i>	20

Rekapitulacija

Mi, dakle, želimo posve dokinuti dominaciju i to da čovjek iskorištava čovjeka. Želimo da svi ljudi, ujedinjeni svjesnom i željenom solidarnošću, svojevrijedno surađuju za dobrobit svih. Želimo da društvo bude osnovano s ciljem osiguravanja najvećega mogućega blagostanja i najvećeg mogućeg moralnoga i materijalnoga razvoja za sva ljudska bića. Svima želimo kruha, slobode, ljubavi i znanja.

Da bismo dostigli taj viši cilj, vjerujemo da sredstva za proizvodnju moraju biti na raspolaganju svih i da ni jedan čovjek ili grupa ljudi ne smiju moći natjerati druge da se pokore njihovoj volji niti da rade pod njihovim utjecajem osim zbog uvjerljivosti njihovih argumenata ili snage njihova primjera.

Dakle: eksproprijacija posjednika zemlje i kapitala na korist svih, uz dokidanje države.

Dok čekamo da to bude moguće izvesti: propagiranje ideala, organiziranje narodnih snaga, ustrajna borba, mirna ili nasilna ovisno o okolnostima, protiv države i posjednika za osvajanja što više slobode i blagostanja za sve.

Imamo novosti.

Propaganda nije i ne može biti ništa doli neprestano i neumorno ponavljanje načela koja nam moraju biti vodilja kroz razne životne nepredviđenosti.

Stoga ćemo na istoj osnovi ali s nešto drugačijim riječima ponoviti naš stari revolucionarni socijalističko-anarhistički program.

Mi vjerujemo da najveći dio zala koji pogađaju ljude dolazi od loše organizacije društva koju ljudi, uz volju i znanje, mogu dokinuti.

Današnje društvo posljedica je stoljetnih borbi koje su ljudi vodili jedni protiv drugih. Ne uviđajući prednosti koje su svi mogli ostvariti suradnjom i solidarnošću, videći u svakom drugom čovjeku (osim možda najbližih krvnih srodnika) konkurenta i neprijatelja, nastojali su namaknuti, svatko za sebe, što veću količinu dobara, bez brige o interesima drugih.

U borbi su, naravno, oni najjači, ili najsretniji, morali pobijediti te na razne načine podrediti i ugnjetavati pobijeđene.

Dok čovjek nije bio u stanju proizvesti više od onoga što je dovoljno za preživljavanje, pobjednici nisu mogli ništa drugo osim rastjerati ili masakrirati pobijeđene te prisvojiti namirnice koje su oni prikupili.

Zatim, kad je s otkrićem stočarstva i zemljoradnje čovjek mogao proizvesti više od onoga što mu je potrebno za život, pobjednicima je bilo pogodnije pretvoriti pobijeđene u roblje i prisiliti ih da rade za njih.

Još kasnije, pobjednici su shvatili da je zgodnije, produktivnije i sigurnije iskorištavati tuđi rad s pomoću jednog drugog sistema: zadržati isključivo za sebe vlasništvo nad zemljom i sredstvima proizvodnje, razvlaštene učiniti nominalno slobodnima ne bi li oni, ne imajući sredstva za život, bili prisiljeni vratiti se posjednicima i raditi za njih, pod uvjetima koji tim posjednicima odgovaraju.

Tako smo, malo po malo, složenom mrežom borbi svih vrsta, invazija, ratova, pobuna, represija, istrgnutih ustupaka, udruženja

pobijedenih ujedinenih u obrani i udruženja pobjednika ujedinenih u napadu, došli do trenutačnoga stanja društva u kojemu neki, nasljedstvom, drže zemlju i sve društveno bogatstvo, dok je veliku masu sasvim razvlaštenih iskorištava i ugnjetava nekolicina posjednika.

Otuda bijeda u kojoj živi radništvo, kao i sva zla koja uz bijedu dolaze: neznanje, zločin, prostitucija, tjelesno propadanje, moralna aberacija, preuranjena smrt. Još jedna posljedica takvoga stanja konstituiranje je posebne klase, države, čija je zadaća da, uz materijalna sredstva represije, ozakoni i obrani posjednike od potraživanja proletarijata da bi se zatim poslužila vlastitom snagom da sebi stvori posebne povlastice i podredi, ako može, i samu posjedničku klasu. Iz toga dolazi do konstituiranja još jedne posebne klase, klera, koja putem niza bajki o božjoj volji, budućem životu itd., nastoji navesti potlačene na ponizno podnošenje tlačenja te koja, kao i država, osim osiguravanja interesa posjednika, štiti i vlastite interese. Zatim dolazi do formiranja službene znanosti koja na sve moguće načine služi interesima gospodara i time postaje negacijom prave znanosti. Onda dolaze patriotski duh, rasna mržnja, ratovi i razdoblja prisilnoga mira, koji uključuju još više naoružanja i katastrofa od samih ratova. Otuda ljubav pretvorena u muku i besramnu trgovinu. Otuda posvuda sjeme mržnje, suparništva, sumnje, nesigurnosti i straha.

Mi želimo radikalno promijeniti takvo stanje stvari. Budući da sva ta zla proizlaze iz borbe među ljudima, iz potrage za blagostanjem koju svatko vodi sam za sebe protiv drugih, želimo se tome suprotstaviti nudeći ljubav umjesto mržnje, solidarnost umjesto konkurencije, bratsku suradnju za blagostanje sviju umjesto potrage za isključivo vlastitom dobrobiti, slobodu umjesto ugnjetavanja i nametanja, istinu umjesto religiozne i pseudo-znanstvene laži.

Dakle:

1. Ukidanje privatnoga vlasništva nad zemljom, sirovinama i sredstvima za rad, tako da nitko ne može živjeti na račun tuđega rada, i tako da svi, imajući zajamčena sredstva za proizvodnju i ži-

Pobjedonosni ustanak najučinkovitiji je put do narodne emancipacije jer narod, pošto se otarasio jarma, postaje slobodan organizirati one institucije koje smatra najboljima te se udaljenost između donošenja zakona, koji uvijek kasne, i razine civilizacije koju su dostigle narodne mase, prelazi jednim skokom. Ustanak uvjetuje revoluciju, odnosno ubrzano ostvarivanje latentnih snaga koje su se nakupile prethodnim razvojem.

Sve leži u onome što je narod u stanju poželjeti.

Nesvjestan pravih uzroka svojih nedaća, narod je u prethodnim ustancima uvijek htio vrlo malo, pa je vrlo malo i postigao.

Što li će htjeti u sljedećem ustanku?

To dijelom ovisi o našoj propagandi i našoj energiji.

Morat ćemo potaknuti narod da razvlasti posjednike i učini dobra zajedničkim, da sam organizira društveni život slobodnim udruženjima a da ne čeka ičije zapovijedi i da ne izglasa ili prizna bilo kakvu vlast, odnosno bilo kakvo tijelo koje pretendira na pravo da donosi zakone i drugima nameće svoju volju.

Ako narodne mase ne odgovore na naš apel, morat ćemo, u ime prava da budemo slobodni čak i ako drugi žele ostati roblje te zbog davanja primjera, koliko god možemo sami ostvariti naše ideje, ne priznati novu vlast, održati otpor živim i osigurati da zajednice u kojima će naše ideje biti dobro primljene odbiju svaku ingerenciju vlasti te ustraju u tome da žive na svoj način.

Nadasve, morat ćemo se svim snagama suprotstaviti ponovnom uspostavljanju policije i vojske te iskoristiti povoljan trenutak da pobudimo radnike na generalni štrajk sa što većim ambicijama.

Kako god bilo, moramo nastaviti borbu protiv posjednika i protiv vladajućih, bez trenutka prekida i imajući uvijek u vidu potpunu ekonomsku, političku i moralnu emancipaciju cijeloga čovječanstva.

žave i protiv države, pritišćući je agitacijom na trgovima, prijeteći da ćemo ono što želimo uzeti silom. Nikad ne smijemo prihvatiti nikakvu zakonodavnu funkciju, državnu ili lokalnu, jer tako bismo umanjili učinkovitost naše akcije i iznevjerili budućnost našega cilja.

U krajnjoj analizi, borba protiv države završava fizičkom, materijalnom borbom.

Država donosi zakon. Ona, dakle, mora imati materijalnu silu (vojsku i policiju) da nametne zakon, jer u suprotnom oni koji to ne žele ne bi ga poštivali, pa onda to ne bi bio zakon nego običan prijedlog koji je svatko slobodan prihvatiti ili odbaciti. Države takvu silu imaju te se njome služe kako bi učvrstile svoju vlast i osigurale interese povlaštenih klasa dok tlače i iskorištavaju radništvo.

Granicu državnoga ugnjetavanja predstavlja snaga koju mu je narod u stanju suprotstaviti.

Sukob može biti otvoren ili latentan, ali sukoba uvijek ima jer država se ne zaustavlja pred narodnim nezadovoljstvom i otporom sve dok ne osjeti opasnost od ustanka.

Kad se narod pokorno podvrgava zakonu, ili su prosvjedi preslabi ili platonski, država se komotno bavi svojim poslom a da se ne brine o potrebama naroda. Kada prosvjedi postanu živi, uporni i prijeteći, država, ovisno o tome je li više ili manje prosvijećena, popušta ili ih guši. Uvijek dođe do pobuna, jer ako država ne popusti, narod nastavlja otpor, a ako država popusti, narod stječe samopouzdanje i nastavlja pretendirati na više sve dok nespojivost slobode i autoriteta ne postane očigledna te izbije nasilni sukob.

Potrebno se, dakle, moralno i materijalno pripremiti kako bi nakon izbijanja nasilnoga sukoba pobjedu odnio narod.

vot, budu zaista neovisni te se mogu slobodno udruživati s drugima radi zajedničkih interesa i u skladu s vlastitim naklonostima.

2. Ukidanje države i svake moći koja bi donosila zakone i nametala ih drugima: dakle, ukidanje monarhija, republika, parlamenta, vojski, policija, sudstva i bilo koje institucije opskrbljene sredstvima prisile.

3. Organiziranje društvenoga života preko slobodnih udruženja i federacija proizvođača i potrošača koje su ustanovljene i modificirane u skladu s voljom uključenih, vođene znanostima i iskustvom, slobodne od bilo kakvog nametanja koje ne proizlazi iz prirodnih nužnosti i kojima se svatko, zbog neizbježnih potreba, svojevolumeno ne podređuje.

4. Zajamčena sredstva za život, razvoj i blagostanje djeci i svima onima koji nisu u stanju sami se pobrinuti za sebe.

5. Rat religiji i svim lažima, čak i ako se skrivaju pod mantijom znanosti. Obrazovanje u znanosti do njezinih najviših razina za sve.

6. Rat patriotizmu, ukidanje granica, bratstvo među svim narodima.

7. Reorganizacija obitelji tako da ona proizlazi iz prakse ljubavi slobodne od bilo kakvih pravnih ograničenja, od svakog ekonomskog pritiska, od svake religiozne predrasude.

To su naši ideali. Metode kojima ih namjeravamo ostvariti bit će iznesene u sljedećem broju.

Putovi i sredstva

U prethodnom smo broju sažeto izložili cilj koji želimo dostići, ideal za koji se borimo.

Ali nije dovoljno nešto željeti: ako se nešto zaista hoće ostvariti, moraju se upotrijebiti odgovarajuća sredstva. Ta sredstva, dakle, nisu arbitrarna nego nužno proizlaze iz cilja kojemu stremimo te iz okolnosti u kojima se borimo, i to u mjeri u kojoj, ako se zavaramo

u vezi s izborom sredstava, nećemo ostvariti cilj koji smo si zadali, već neki drugi, možda posve suprotan, ali koji će biti prirodna i nužna posljedica upotrijebljenih sredstava. Krenemo hodati i onda udarimo krivim putem te stižemo tamo kamo nas je put odveo, a ne tamo kamo smo htjeli stići.

Stoga valja reći koja su to sredstva koja po nama vode do cilja koji smo si zadali te koja namjeravamo upotrijebiti.

Naš ideal nije jedan od onih čije postignuće ovisi o izoliranoj individui. Radi se o promjeni načina života društva, o ustanovljavanju odnosa ljubavi i solidarnosti među ljudima, postignuću punoće materijalnoga, moralnoga i intelektualnoga razvoja, ne za jednoga pojedinca, ne za članove neke određene klase ili stranke, nego za sva ljudska bića – a to nije nešto što se može nametnuti silom, nego mora izvirati iz svačije prosvjetljene svijesti i ostvariti se slobodnim pristankom svih.

Stoga je naš prvi zadatak pridobiti ljude.

Potrebno je prizvati pažnju ljudi na zla koja trpe i na mogućnost njihova ukidanja. Potrebno je da u svima potaknemo suosjećanje za tuđu nesreću kao i živu želju za dobrobit svih. Onom tko je gladan i hladno mu je pokazat ćemo kako bi bilo moguće, i jednostavno, osigurati zadovoljenje materijalnih potreba svih. Onom tko je potlačen i prezren reći ćemo kako se može živjeti sretno u društvu slobodnih i jednakih. Onom tko je izmučen mržnjom i prkosom pokazat ćemo put ljubavi prema bližnjemu radi dosezanja spokoja i radosti srca.

Kad budemo uspjeli u duši ljudi probuditi pobunu protiv nepravdi od kojih pati ovo društvo, učiniti shvatljivima uzroke tih nepravdi i kako njihovo dokidanje ovisi o ljudskoj volji; kad budemo nadahnuli živu, prkosnu želju za preobrazbom društva za dobrobit svih, tad će se oni uvjereni, vlastitim porivom i pogurani onima koji im prethode po uvjerenju, ujediniti i moći će ostvariti zajedničke ideale.

Već smo rekli da bi bilo apsurdno i u kontradikciji s našim idealima htjeti silom nametnuti slobodu, ljubav među svim ljudima

Iako danas država ima funkciju branitelja kapitalizma, pogrešno je tvrditi da bi ukidanjem kapitalizma ona postala predstavnik općih interesa. Prije svega, kapitalizam neće biti moguće uništiti dok radnici ne budu sami uzeli društveno bogatstvo u svoje ruke i organizirali proizvodnju i potrošnju u interesu svih, a da ne čekaju državu koja, čak i da želi, ne bi to bila u stanju učiniti. Nadalje: da je kapitalizam uništen, a država nije, ona bi ga s pomoću raznih vrsta povlastica opet podigla. U nemogućnosti da zadovolji sve, trebala bi joj jedna ekonomski moćna klasa na koju bi se oslonila u zamjenu za pravnu i materijalnu pomoć.

Stoga nije moguće ukinuti povlastice te čvrsto i nedvojbeno uspostaviti slobodu i društvenu jednakost bez ukidanja države. Ne ove ili one vlasti, nego države kao takve.

Ali u ovome, više nego u bilo kojem drugom pitanju od općega interesa, potreban je opći pristanak, pa se zato moramo potruditi uvjeriti ljude u to da je država beskorisna, štetna i da se bez nje može živjeti bolje.

Kao što smo već rekli, sama propaganda nemoćna je da uvjeri sve. Ako se ograničimo samo na propovijedanje protiv države, nepomično čekajući dan kad će javnost biti uvjerenjena u mogućnost i korisnost potpunog ukidanja svake vrste države, taj dan neće nikad osvanuti.

Uz neprestano propovijedanje protiv svake države i zahtijevanje potpune slobode, moramo potpomagati sve borbe za parcijalne slobode, jer znamo da se borbom učimo boriti i da kušanjem komadića slobode dolazimo do toga da želimo potpunu slobodu. Uvijek moramo biti s narodom, i kad ne uspijevamo dovesti do toga da ljudi ištu više, trebamo nastojati da ištu barem nešto. A koliko god oni iskali, moramo se truditi da shvate da to moraju osvojiti sami i da uz to preziru sve koji jesu ili žele biti na vlasti.

Država danas zakonima drži moć da regulira društveni život te proširuje ili sužava slobodu građana. Zato, u nemogućnosti da joj tu moć već oduzmemo, moramo je nastojati smanjiti i primorati je da je što manje rabi. To moramo činiti stojeći uvijek izvan dr-

golemu vojsku nezaposlenih koje glad tjera da se prodaju pod bilo kakvim uvjetima. U zemljama u kojima radnici žive bolje, imigracija brzo donosi gladne radnike koji, htjeli oni to ili ne htjeli, nude gospodarima način da snize nadnice. Sve su te činjenice, koje nužno proizlaze iz kapitalističkoga sistema, protuteža napretku svijesti i solidarnosti radništva: često one napreduju brže od tog napretka te ga zaustavljaju i uništavaju.

Radnicima koji žele emancipaciju ili čak samo ozbiljno poboljšanje svojih prilika ubrzo se pokazuje potreba da se brane od države, da napadnu državu koja time što ozakonjuje pravo na vlasništvo i time što ga štiti surovom snagom, predstavlja prepreku napretku. Ako ne žele u nedogled ostati u tome ili gorem stanju, oni je trebaju srušiti silom.

S ekonomske borbe treba preći na političku borbu, odnosno u borbu protiv države. Umjesto da milijunima koje drže kapitalisti suprotstavimo jedva zarađeni radnički sitniš, puškama i topovima trebamo suprotstaviti najbolja sredstva koja narod može pronaći u borbi silom protiv sile, sve do pobjede.

U sljedećem broju govorit ćemo o načinu na koji se anarhisti trebaju boriti protiv države.

Politička borba – Revolucionarna akcija

Pod političkom borbom mislimo na borbu protiv države.

Država je skup onih individua koje drže, kako god da su je stekli, moć da donose zakone i nameću ih podređenima, odnosno javnosti.

Ona je posljedica duge dominacije i nasilja kojima su se jedni nametnuli drugima, istovremeno je tvorac i stvorenje privilegije i njezin prirodni branitelj.

i cjeloviti razvoj svih ljudskih sposobnosti. Treba, dakle, računati sa slobodnom voljom drugih, pa stoga jedina stvar koju možemo učiniti jest potaknuti formiranje i manifestiranje te volje. Međutim, bilo bi jednako apsurdno i suprotno našem cilju reći da nas oni koji ne misle poput nas sprječavaju u ostvarivanju naše volje, pod pretpostavkom da ona ne povređuje njihovo pravo na slobodu jednaku našoj.

Dakle, sloboda svima da izražavaju i propagiraju svoje ideje, bez drugih ograničenja osim onoga koji proizlazi iz jednake slobode svih.

Ali tome se protive, i to surovom silom, oni koji profitiraju od trenutačnih povlastica i koji gospodare i upravljaju cjelokupnim trenutačnim društvom.

Oni drže u rukama sva sredstva proizvodnje, te stoga ne potiskuju samo mogućnost eksperimentiranja s novim načinima društvenoga suživota i pravo radništva da živi slobodno s proizvodima svoga rada, nego i samo pravo na postojanje, pa prisiljavaju onoga koji nije posjednik da pristane na iskorištavanje i tlačenje kako ne bi umro od gladi.

Oni imaju policiju, sudstvo i vojske stvorene posebno radi obrane svojih povlastica, pa progone, zatvaraju i masakriraju one koji žele dokinuti te povlastice i zahtijevaju sredstva za život i slobodu za sve.

Ljubomorni na svoje trenutačne neposredne interese, iskvareni duhom dominacije, u strahu za budućnost, povlašteni su općenito nesposobni za velikodušnost i za šire shvaćanje svojih interesa. Bilo bi ludost očekivati da oni dobrovoljno odustanu od svojega vlasništva i svoje moći te se naviknu biti jednaki onima koje danas drže pod sobom.

Ostavljajući po strani historijsko iskustvo (koje pokazuje da se neka povlašteni klasa nije nikad, djelomično ili potpuno, lišila svo-

jih povlastica, i nikad nije neka vlast napustila moć osim pod pritiskom sile ili straha od sile), dovoljne su suvremene činjenice da se svatko uvjeri kako se buržoazija i vlasti ne libe od upotrebe fizičke sile da se obrane, ne samo od potpune eksproprijacije, neg i od najmanjih zahtjeva naroda, te su uvijek spremne na najgroznije progone i najkrvavije masakre.

Narodu koji se hoće emancipirati ne preostaje drugo nego da se sili suprotstavi silom.

*

**

Iz dosad izrečenoga proizlazi da među potlačenima valja probuditi živu želju za radikalnom preobrazbom društva te ih uvjeriti da ujedinjeni imaju snagu potrebnu za pobjedu. Moramo propagirati naše ideale, pripremiti moralne i materijalne snage potrebne za pobjedu nad neprijateljskim silama i organizirati novo društvo. Kad budemo imali dovoljno snage, koristeći se povoljnim okolnostima koje će nastati ili koje ćemo sami stvoriti, moramo provesti socijalnu revoluciju rušeći vlast silom, razvlašćujući posjednike silom, čineći zajedničkim sredstva za život i proizvodnju i braneći da neke nove vlasti ponovno ne nametnu svoju volju i tako spriječe društvenu reorganizaciju.

Sve je to, međutim, mnogo teže nego što se čini na prvi pogled.

Imamo posla s ljudima kakvi oni u trenutačnom društvu jesu, u najnesretnijim moralnim i materijalnim okolnostima, i zavarat ćemo se ako mislimo da dostaje propaganda kako bismo ih uzdigli na onu razinu intelektualnoga i moralnoga razvoja koji je potreban za ostvarenje naših ideala.

Čovjek i njegova društvena okolina međusobno se uvjetuju. Ljudi su učinili ovo društvo kakvim ono jest i društvo je učinilo

i zarađuju što više. Ondje gdje su radnici svime zadovoljni ili, iako nezadovoljni, ne znaju pružati otpor gospodaru, ubrzo će biti svedeni na životinjske uvjete života. Ondje gdje pak radnici imaju koliko toliko više standarde o tome kako bi trebala živjeti ljudska bića, znaju se ujediniti te, odbijanjem rada i implicitnom ili eksplicitnom prijetnjom pobunom, postići da ih gospodari poštuju, uvjeti života su relativno podnošljivi. Može se reći da je nadnica, u okviru određenih granica, ono na što radnik pretendira (podrazumijeva se, ne kao pojedinac nego kao klasa).

Boreći se i opirući se gospodarima, radnici mogu u određenoj mjeri spriječiti da se njihove okolnosti pogoršaju te čak postići stvarna poboljšanja. Povijest radničkoga pokreta već je to dokazala.

Ne treba, međutim, preuveličati doseg te borbe radništva i gospodara isključivo na polju ekonomije. Gospodari se mogu predati i često se predaju pred energično izraženim zahtjevima radništva sve dok se ne radi o prevelikim pretenzijama. Ali kad bi radnici počeli (a hitno moraju početi) tražiti takve uvjete koji bi apsorbirali cijeli profit gospodara i tako proveli neizravnu eksproprijaciju, naravno da bi gospodari apelirali na pomoć vlasti i pokušali nasiljem prisiliti radništvo da ostane u svojem položaju najamnoga roblja.

Čak i prije nego što radnici mogu pretendirati na to da dobiju naknadu za svoj rad koja je ekvivalentna svemu što su proizveli, ekonomska borba postaje nemoćna nastaviti poboljšavati prilike radništva.

Radnici proizvode sve i bez njih se ne može živjeti, pa se stoga čini da bi odbijanjem rada oni mogli nametnuti što god hoće. Ali jedinstvo svih radnika, makar samo jedne branše, makar samo jedne zemlje, teško je postići i suprotstavlja mu se jedinstvo gospodara. Radnici rade za dnevnicu i, ako prestanu raditi, uskoro im pones-taje kruha, dok gospodari posredstvom novca raspolazu svim namogmilanim proizvodima i stoga mogu mirno čekati da im njihove nadničare glad ponovo stavi na raspolaganje. Izum i uvođenje novih strojeva čini nepotrebnim rad velikoga broja radnika i povećava

Jesu li u kapitalističkome režimu moguća poboljšanja? Jesu li ona korisna iz perspektive buduće potpune emancipacije radništva?

Kakvi god bili praktični učinci borbe za neposredna poboljšanja, najveća korist leži u samoj borbi. U borbi se radnici uče baviti svojim klasnim interesima, uče da su interesi gospodara suprotstavljeni njihovima i da oni ne mogu poboljšati svoje okolnosti, a kamo li se emancipirati, ako se ne ujedine i ne postanu jači od gospodara. Ako postignu ono što hoće, bit će im bolje: više će zarađivati, manje će raditi, imat će više vremena i snage da razmišljaju o stvarima koje ih zanimaju te će odmah njihove želje i potrebe postati veće. Ako ne uspiju, bit će primorani proučavati uzroke neuspjeha i prepoznati nužnost još većega jedinstva i energije te će napokon shvatiti da je za pobjedu potrebno uništiti kapitalizam. Revolucija, moralno uzdizanje radnika i njegova emancipacija mogu samo profitirati od toga što se radnici ujedine i bore za svoje interese.

Opet, je li zaista moguće da radništvo u trenutačnom stanju stvari uspije poboljšati svoje okolnosti?

To ovisi o mnogim okolnostima.

Unatoč tome što neki tvrde suprotno, ne postoji prirodan zakon (zakon o nadnicama) koji određuje koji dio proizvoda njegova rada odlazi radniku. Ako baš trebamo formulirati zakon, on bi glasio: nadnica obično ne može pasti ispod onoga što je potrebno za život, i obično ne može narasti do te razine da gospodaru ne ostavi profit. Jasno je da bi u prvom slučaju radnici poumireli i ne bi više pobirali nadnicu, a u drugome bi gospodari zaustavili rad i nadnice više ne bi isplaćivali. Među tim nemogućim ekstremima ima bezbroj stupnjeva koji idu od gotovo životinjskih uvjeta, uglavnom poljoprivrednih radnika, do onih gotovo pristojnih prilika za radnike u dobrim zanimanjima u velikim gradovima.

Nadnica, trajanje radnoga dana i svi drugi uvjeti rada rezultati su borbe između radništva i gospodara. Gospodari nastoje dati radnicima što je manje moguće i natjerati ih da rade do potpune iscrpljenosti. Radnici traže, odnosno trebali bi tražiti, da rade manje

ljude ovakvima kakvi jesu. Radi se o začaranome krugu: za preobrazbu društva potrebno je preobraziti ljude, a preobraziti ljude moguće je preobrazbom društva.

Bijeda nagrđuje čovjeka, a za uništenje bijede važno je da ljudi imaju svijesti i volje. Ropstvo uči ljude da budu roblje, a za oslobođenje od ropstva potrebni su ljudi koji istu slobodu. Ljudi ne poznaju uzroke svojih nedaća i ne znaju kako im doskočiti, a za uništenje neznanja potrebno je da ljudi imaju vremena i načina da uče. Država navikava ljude da podnose zakone i da vjeruju kako je zakon nužan za društvo, a za uništenje države potrebno je da su ljudi uvjereni u njezinu beskorisnost i štetnost.

Kako izići iz toga začarana kruga?

Na sreću, trenutačno društvo nije sagrađeno prosvijećenom voljom jedne vladajuće klase koja je mogla svesti sve podređene na pasivne i nesvjesne instrumente njezinih interesa. Ono je rezultat tisuću unutarnjih borbi, tisuću prirodnih čimbenika i ljudskih aktera bez jasnoga usmjerenja. Stoga, nema strogih granica ni među pojedincima ni među klasama.

Beskrajne su varijante materijalnih okolnosti, beskrajne razine moralnoga i intelektualnoga razvoja, i ne toliko često – možemo reći čak vrlo rijetko – mjesto koje netko zauzima u društvu odgovara njegovim osobinama i aspiracijama. Prečesto ljudi upadnu u prilike koje su inferiorne onima na koje su naviknuti, dok se drugi, zbog izvanredno povoljnih okolnosti, uspiju uzdignuti do prilika koje su superiorne onima u kojima su rođeni. Znatian dio proletarijata već je uspio izići iz stanja potpune, nagrđujuće bijede, ili joj nikad nije ni bio izložen. Ni jedan radnik, ili gotovo ni jedan, nije u stanju potpune neosviještenosti, potpunoga pristajanja na okolnosti u koje ga stavljaju gospodari. Same historijski proizvedene institucije nose u sebi organske kontradikcije koje poput klica smrti, razvijajući se, dovode do rastakanja tih institucija i do nužnosti preobrazbe.

Otuda mogućnost napretka, ali ne i mogućnost da se putem propagande sve ljude dovede do razine potrebne kako bi oni htjeli i proveli anarhiju bez prethodne, postupne preobrazbe okruženja.

Napredak treba nastupati istovremeno, paralelno s pojedincima u njihovome okruženju. Moramo iskoristiti sva sredstva, sve mogućnosti, sve prilike koje nam nudi trenutačno okruženje kako bismo djelovali na ljude te razvili njihovu svijest i njihove želje. Moramo se koristiti napretkom koji se dogodio u svijesti ljudi kako bismo ih naveli na traženje i nametanje što većih mogućih društvenih promjena koje će otvoriti put daljnjemu napretku.

Ne možemo čekati da ostvarimo anarhiju i u međuvremenu se ograničiti na propagandu. Da tako postupimo, ubrzo bismo istrošili polje mogućnosti: uvjerali bismo one ljude koji su u trenutnim okolnostima prijemčivi za naše ideje, a daljnja bi propaganda ostala neplodna. U slučaju da određene preobrazbe okoline uzdignu nove narodne slojeve do prijemčivosti za nove ideje, to bi se dogodilo mimo našega djelovanja, možda čak i protiv našeg djelovanja, pa stoga s predrasudama prema našim idejama.

Moramo težiti tome da narod, u cjelini i u svojim raznim frakcijama, postupno dolazi do htijenja i do snage da ostvari, nametne i sam uzme sva poboljšanja i sve slobode koje želi. Propagiranjem uvijek cijeloga svojega programa i boreći se uvijek za njegovo potpuno ostvarenje, moramo gurati narod da želi sve više i nameće sve više, sve dok ne ostvari sveobuhvatnu emancipaciju.

U nadolazećim ćemo brojevima objasniti koje se taktike, u skladu s izloženim načelima, moramo držati u današnjoj ekonomskoj i političkoj borbi, pa i u revolucionarnoj borbi koja nam predstoji sutradan.

Ekonomska borba

Ugnjetavanje koje najizravnije pritišće radništvo i koje je primarni uzrok ukupnog moralnoga i materijalnoga podređivanja koje radništvo trpi jest ekonomsko ugnjetavanje, odnosno gospodari i trgovci iskorištavaju radništvo zahvaljujući gomilanju sredstava za proizvodnju i trgovinu.

Kako bi se to tlačenje sustavno ugušilo bez straha od njegova povratka, potrebno je da cijeli narod bude uvjeren u svoje pravo na korištenje sredstavima za proizvodnju te da to svoje pravo ostvari eksproprijacijom onih koji drže zemlju i sva društvena bogatstva te da sve to stavi svima na raspolaganje.

Može li se već sad pristupiti toj eksproprijaciji? Može li se danas, bez ikakvih međukoraka, iz pakla u kojemu je sada proletarijat prijeći izravno u raj zajedničkoga vlasništva?

Dokaz da narod još nije sposoban razvlastiti posjednike leži u samoj činjenici što to još nije učinio.

Što nam je činiti dok ne dođe dan eksproprijacije?

Naš je zadatak da moralno i materijalno pripremimo narod na nužnost eksproprijacije, da je neprestano pokušavamo provesti, svaki put kad neki revolucionarni udarac stvori za to priliku i tako sve do pobjede. Na koji način možemo pripremiti narod? Na koji način pripremiti uvjete koji ne bi omogućili samo materijalnu činjenicu eksproprijacije, nego i korištenje društvenim bogatstvom na korist svih?

U prethodnom smo broju rekli da je sama propaganda, verbalna ili pisana, nemoćna da za naše ideje pridobije goleme narodne mase. Potrebna je praktična izobrazba koja bi s vremenom postala uzrok i posljedica postupne preobrazbe okolnosti. Potrebno je da se radnici, kako se u njima razvija osjećaj za pobunu protiv nepravednih i nepotrebnih patnji kojih su žrtve kao i želja da poboljšaju svoje prilike, ujedinjeni i međusobno solidarni bore da ostvare svoj cilj. Kao anarhisti i kao radnici, mi ih moramo potaknuti, ohrabriti i s njima se boriti.